

44 Večernji list, subota, 30. travnja 2022.

SHAUN WALKER

UGLEDNI GUARDIANOV NOVINAR ZA OBZOR GOVORI O UKRAJINSKOM RATU IZ PERSPEKTIVE ČOVJEKA KOJI TEMELJITO I DUBINSKI POZNAJE RUSIJU U KOJOJ JE ŽIVIO 14 GODINA, A UPRAVO SE VRATIO S NOVINARSKE 'EKSPEDICIJE' U UKRAJINU

Brine me što sve Putin može učiniti bude li stjeran u kut

Razgovarao
Branimir Pofuk

Za svakoga tko želi nešto naučiti i razumjeti Putinovu Rusiju nezaobilazna je knjiga engleskog novinara Shauna Walker-a "Taj dugi mammuruk" s podnaslovom "Duhovi prošlosti i Putinova nova Rusija". Knjiga koju je u Hrvatskoj 2019. objavila izdavačka kuća TIM press u prijevodu Višeslava Raosa bila je povod za razgovor s Walkerom čije je poznavanje Rusije dubinsko i temeljito budući da je ondje živio četrnaest godina i putovao zemlju uzduž i poprijeko, obradujući sve najbitnije, neuralgične točke ruske prošlosti i sadašnjosti. Cijenjeni Guardianov novinar javio nam se preko Zooma iz Budimpešte, gdje posljednjih godina živi, u predahu između dvije reporterске ekspedicije u Ukrajini.

Kada se i kako rodio vaš interes za Rusiju, rusku povijest, jezik i studije?

U Rusiju sam prvi put došao s osamnaest godina, u siječnju 2000. godine, tri tjedna nakon što je Putin imenovan vršiteljem dužnosti predsjednika. Otišao sam tamo na šest mjeseci. Bio je to gotovo nasumičan izbor putovanja koje sam želio poduzeti između srednje škole i fakulteta. Umjesto da s ruksakom odem potovati primjerice po Americi, otišao sam u Rusiju koja mi se činila kao nešto dovoljno različito i neobično, a opet slično i blisko. Zemlja i ljudi kako su me privukli pa sam se odlučio za studij ruske i sovjetske povijesti. Nakon fakulteta ponovno sam na godinu dana otišao u Moskvu kako bih poštено naučio ruski jezik, a ostao sam tamo četrnaest godina. Pisao sam odande za Independent, a 2013. godine, baš noći prve runde događanja u Ukrajini, postao sam dopisnik Guardiana.

Jeste li tijekom svih tih godina u Rusiji osjećali postupnu promjenu atmosfere i raspolaženja Rusije prema Zapadu i obrnuto?

Rekao bih da se oko 2006. godine, kada sam počeo raditi kao novinar, u Rusiji već pomalo osjećao taj antagonizam prema Zapadu, ali 2014. bila je trenutak kada se sve iznenada promjenilo. Odjednom se počelo gotovo svakodnevno osjećati neprijateljstvo. Ljudi, pa čak i neki prijatelji, počeli

GRAEME ROBERTSON/GUARDIAN

Nemam odgovor o značenju slova Z. Najjednostavnijim objašnjenjem mi se čini da je to slovo na ruskim tenkovima označavalo pravac djelovanja. A onda su vjerojatno neki politički tehnolozi u Kremiju odlučili da je Z baš jako kul simbol

su me neprestano ispitivati o tome što pišem i zašto pišem, sumnjičiti me da ne pišem ono što vidim, nego ono što mi netko negdje nareduje da pišem. Aneksijom Krima došlo je do eksplozije, ako ćemo ga tako nazvati, patriotizma i intenziviranja propagande na ruskoj državnoj televiziji. No posljednji događaj o kojem sam izvještavao prije odlaska iz Rusije bilo je Svjetsko nogometno prvenstvo 2018., koje, naravno, bilo veliki događaj za Hrvatsku. Mjesec dana putovao sam zemljom, pratio nogomet i druge vijesti. Tada je tamo vladala divna atmosfera. Među stranim navješćima uglavnom je postojalo mišljenje da su im mediji lagali o Rusiji u kojoj je njima sve bilo divno i krasno, a to osobito mogu reći za Engleze s kojima sam razgovarao pa su mi to prigovarali. U jednu su ruku bili u pravu. Tih je dana odjednom prevladao osjećaj nacionalnog ponosa i želje da se svjetu pokaže što su Rusi i Rusija, a to nije bilo utemeljeno u povijesti, u Drugom svjetskom ratu ili statusu svjetske supersele, nego u nevjerojatno pozitivnoj atmosferi dobrodošlice svim gostima. Bilo je to poput otvaranja jednog malog prozora u drukčiju Rusiju s drukčijim mogućnostima i drugakoj odnosom prema Zapadu. Nažalost, vidjeli smo da je to bilo privremeno i koko kratko.

Je li Rusija tada uspjela pokazati sve ono što joj nije poslo za rukom u Zimskim olimpijskim igrama u Sočiju 2014.?

Upravo to, U tom je smislu 2018. bila upravo ono što je trebala biti 2014. Naravno, nije sve odjednom postalo ručićasto, osobito u odnosima s Velikom Britanicom, nakon što je tri mjeseca prije u Salisburiju bio otriven Sergej Skripal, ali mislim da je više-manje prevladao opći dojam da je Rusija odradila zadivljujući posao kao domaćin turnira i potrudila se da se svijet osjećaju dobrodošlim, zadovoljno i sretno. Organizacija je bila doista sjajna, a ljudi su vidjeli ruske gradove u kojima inače vjerljatne ne bi nikada oputovali, poput Volgogradskog ili onih još manjih putem Saranskog gdje ste mogli vidjeti Irance i Portugalcike klapo plje na ulicama. Interakcija gostiju s domaćinima posvuda je bila odlična, pa i samoj Moskvi gdje je potekao od Crvenog trga do inače zloglasne Lubjanke bio jednina velika zabava. Jaka zona gdje su se ljudi družili i veselili čitave noći. Atmosfera je bila predivna. Razlog je djeloval bio i taj što nogometno Svjetsko prvenstvo ipak privlači mnogo više pozornosti i izaziva mnogo više uzbuđenja u svijetu nego zimski sportovi. U Rusiju su tada stigli milijuni ljudi i bilo je to slavlje svega pozitivnog što Rusija ima i može ponuditi.

Mozemo li iz današnje perspektive govoriti i o izjednom ljećeriju Zapada, budući da je i te 2018. Krim već bio anektirao, a Rusiju upleteno u rat na istoku Ukraine, pa ipak su svi, uključujući i političare poput Macrona i današnje hrvatske predsjednice pohrili u Rusiju? Kako to objašnjavate?

To je jedna od onih tema u kojima se kao novinar osjećate povlaštenjem jer postavljate pitanja umjesto da na njih odgovarate. Gledano iz današnje perspektive, to nije lako objasniti. Mislim da je čak i medu onima kojima su inače jako kritični prema Rusiji, prema stanju ljudskih prava i ostalim negativnim pojavama u njoj, tada prevlada odlika da je ipak uvijek bolje komunicirati i održavati odnose. Uz pitanje u koliko se mjeri valja angažirati, a da ne postaneti dio platforme za državnu propagandu, znao sam se i sam boriti. Brak Putina i Fife, odnosno najgorih pojedinaca u njoj koji su zaduženi za organizaciju Svjetskog prvenstva, oduvijek je bio problematičan, i, imajući u vidu stanje na terenu, ideja da se ide tam i grli Putina nije se činila najboljom. S druge strane, činjenica da ste imali milijun-dve Europejana koji su tada oputovali u Rusiju s obje se strane

Ja sam očekivao vojnu akciju u Donbasu i zato me je iznenadio način početka invazije s raketama koje su padale širom Ukrajine i ruskim trupama koje su se brzo našle na 50 kilometara od Kijeva

nemogla promatrati i kao pozitivnu priliku. Da, gledano iz današnje perspektive, ovo što se sada dogodilo u Ukrajini očito se moralo dogoditi i bilo je očekivano, bilo da je riječ o jednom čovjeku koji je prolupao pravodice previše vremena u bunkeru za vrijeme korene ili o neizbjegljivoj kulinjarici ruskog sovјinističkog i imperijalističkog stava prema Ukrajinici u Ukrajini. Pravi odgovor je, čini mi se, negdje između ta dva ekstrema. Nažalost, danas se čini da su bili u pravu oni koji su i tada bili jako kritični prema tolikoj otvorenosti i sručnosti prema Rusiji i sigurno je teže opravdati tadašnja Macronova maličistički show s Putinom.

Citatujuci "Taj dugi mamuruk" postao sam svijestan jednog simbola koji prije nisam primjećivao u moru ruskih trobojnica na slavljima i paradaima, a to je poglednicu narančasto-crne vrpca su surja.

Da, to je sve masovniji simbol sovjetske pobjede u Drugom svjetskom ratu koji je izmisljen i promoviran u posljednjim petnaest godina. Sada ga možete vidjeti posvuda, pa i u sveprisutnom slovu Z ispisanim narančasto-crnim prugama. To je jedna od onih stvari koje se danas čine kao samoispunjavajuće proročanstvo, kao da ruskog narativa o Ukrainerima koji ne poštuju ono što je Rusima najsvjetlij, ratne žrtve, a sada je to i simbol novih žrtava u ratu s Ukrajinom. Zbog svega toga u Ukrainski i baltičkim zemljama taj simbol više nije dobrodošao, a Rusi na kažu: "Eto vidite, oni zabranjuju simbol naše najsvjetlijte povijesne žrtve i pobjede". Bile to simboli kojima se svrha bila predstavljati Drugi svjetski rat, a sada predstavlja i mnoge druge stvari. I zato, ako ste liberalni i Rus koji želi komemorirati žrtve vlastite obitelji u Drugom svjetskom ratu, vjerljatno neće nositi vrpce boja. Knjigu sam napisao 2017., objavljena je 2018., a uglavnom je

nastala na temelju mojih reportaža iz prethodnih nekoliko godina, počevši od 2014. U međuvremenu je taj kult pobede još eskalirao. Primjerice, u knjizi pišem o tome kako se kult pobede pretvara u religiju, a u 2019. u Moskvi je doslovno podignuta katedrala posvećena ruskoj vojsici prepušta svih tih simbola, s mozaicima bitaka. To je jedna od najnevjerojatnijih stvari koje sam ikada vidio. Tamo mi je jedan svečenik 2020. godine rekao da se žrtva koju je Rusija podnijela u Drugom svjetskom ratu može postovjetiti sa žrtvom Isusa Krista za spas citavog vojevčanstva. Metafora iz moje knjige u međuvremenu je postala stvarnost, da bi kulminirala u ideji denacifikacije kao glavnog razloga rutu u Ukrajini. Ta ideja, među ostalim, jako dobro prolazi kod tamošnjih ljudi, dobro se "prodaje". Prije nekoliko tjedana razgovara sam s gradonačelnikom Melitopolja, jednog od gradova na jugu Ukrajine, zapadno od Mariupola, koji su Rusi okupirali vrlo brzo na kon početku rata. To je karizmatičan mladi čovjek od 34 godine koji, kao i većina stanovnika tog grada, govori ruski. Rusi su ga bili zarobili, odveli u policijsku stanicu i tamo šest dana ispitivali. Prepicrano mi je razgovorekoje je vodio s ruskinim vojnicima. Rekli su mu da su došli zaštiti ruski jezik, a on mi je odgovorio da on ruski ionako posvuda govori i da to u Melitopolju nikada nije bio problem. Onda su mu rekli da su došli sacuvati uspomenu na pobjedu, jer u njegovu gradu prebijaju ratne veterane. Tražio je da mu pokaže snimku ili daju dokaz da je tvrdnje jer on za tako nešto nikada nije čuo. Kad su ga nastavili uverljavati da je to istina, rekao im je, gledajući u Melitopolju još uvijek žive 34 veterana iz Drugog svjetskog rata, poznavajući ih sve, imam njihove brojke u svom mobitelu, redovito se vidamo i godišnje pobjede slavimo zajedno. Ali naravno nisu isticali narančasto-crne vrpce budući da su

već godinama živjeli na pedesetak kilometara od ratne zone gdje su one predstavljale nešto drugo osim povijesne pobjede.

Kad ste već spomenuli Z, imate li vi odgovor o njegovu značenju i podržaju li?

Nemam. Najjednostavnijim objašnjenjem čini mi se ono da je to slovo na ruskim tenkovima označavalo stranu svijeta, odnosno pravac dječovanja, jer su isto tako na oklopnim stvarima koje su dolazili iz drugih pravaca mogla vidjeti slova O i V. A onda su vjerljatno neki politički tehnologzi u Kremlju odlučili da je Z baš jako cool simbol, koji sada, eto, na fotografijama na livadama iscrtavaju ruskia dječja svojim tijelima. Još jedna priča o proizvodnji simbola.

U knjizi podješate na to da je Putin u prvim mjesecima svoje vladavine spominjan mogućnost pridruživanja Ruske Federacije Europskoj uniji, pa Čak i NATO-u. Koliko je bilo iskreno i koliko je odnos Rusije prema Zapadu ovisio i samom Zapadu te o njegovu državu i prema Zapadu?

Još jedno teško pitanje. Rekao bih da je tada bio iskren, ali nije bilo realno. Bez velikog psihologiziranja i ulaganja u Putinovu glavu, jasno je da nije najvažnije da Rusija bude poštovana i uvažavana kao svjetska sila prve reda. Na početku je Putin svakako razmišljao o načinima partnerstva sa Zapadom kroz koje bi mogao održavati te ciljeve; da je postojala mogućnost da to postigne članstvom u NATO-u, to bi mu se sigurno svrđilo. Međutim, ne vidim način na koji se tako nešto moglo postići tako da bi bili zadovoljni i Zapad i Rusija. I ne mislim da je to samo zato što se Zapad prema Rusiji ponosao grozno i što je uopće nije razumio, premda je nažalost svakako bilog preškapa u odnosu prema Rusiji. Nežalivo je i nemoguće na temelju razmišljanja "što bi bilo kad bi bilo" sada pred-

vidati drukčiji razvoj događaja. Sa svim ruskim manjinama u susjednim novonastalim državama, uz to da se nije bavilo povijesnom prtljagom Sovjetskog Saveza, Staljinom i sovjetsko-ruskom krvnjicom prema drugim narodima, teško mi je vidjeti miran način na koji su se ti odnosi mogli razvijati. Ali možda je i to bila jedna od tisuću mogućnosti u tom vremenu.

Što mislite o narativu, vrlo raširenom i skoro općeprihvaćenom na Zapadu, da je Putin jednostavno poludio?

Ja svakako ne mislim da je Putin lud. Ali, upravo mi pada na pamet slika čovjeka koji uzima neki lik koji ne mijenja njegovu osobnost, ali potiče i ubrzava sklonost koje već postoje, kao kad netko tko inače pati od depresije odjednom postane i suicidalan. Kada pogledamo što je sve Putin govorio u posljednjih deset-petnaest godina, ne bismo trebali biti iznenadeni ničim od ovog što se sada događa. Sve je to već bilo prisutno i u pravu su oni političari iz Poljske ili baltičkih država koji nas pitaju zašto smo bilo čime iznenadili. Možda na konzistentno, ali Putin je često ponavljao da širenje NATO-a na istok predstavlja prijetnju Rusiji, a za sve demokratske pokrete u susjednim zemljama govorio je da su lažni i da se njima Zapad služi kako bi potkopaо Rusiju. U sve to, siguran sam, Putin iskreno vjeruje. Kao što je iskren njegov osjećaj da nije u redu svijet u kojem SAD može odlučiti napasti Irak ili priznati Kosovo ili učiniti bilo što drugo što mu se protehiće. I zato je anektrao Krim, zato se angažirao u Siriji i poduzeo druge dramatične intervencije, kako bi pokazao da i Rusija to može činiti, naprotiv zato što može, baš poput ostalih, i reći da je to za opće dobro. Sve te stvari koje su već bilo prisutne mislim da su se spojile i izolacijom u razdoblju pandemije, okruženošću s mnogo užim krugom ljudi nego inače, starenjem, glasinama o njegovu zdravlju, zabrinutošću za nasljeđe, čitanjem nekih ljudih povijesnih knjiga, dobivanjem informacija koje baš i ne korespondiraju ujek sa stvarnošću. Da, s jedne su strane svl upozoravajući znakovi bili tu i prije, a s druge, mnogi političari daju vrlo problematične, rasističke i imperijalističke izjave pa to ne završi strašnim ratovima. Ponavljam, odgovor je po mom mišljenju negdje u sredini. Putin sigurno nije poludio, ali u njegovu načinu razmišljanja svakako su se dogodile neke promjene.

Je li vas počekala invazija na Ukrajinu 24. veljače imao iznenadio?

Tog dana ne. Ali samo nekoliko mjeseci prije na Twitteru sam objavio kako mislim da postoje poddjednake šanse, dakle po 33 posto vjerljatnosti, za tri različita scenarija: da Putin planira invaziju i da će je pokrenuti, da ju je planirao, ali da je od nje odušto ili da je uopće nije planirao. Kada su britanske obavještajne službe u siječnju objavile da je Putinov plan napasti Ukrajinu, zauzeti Kijev i tamu za novog predsjednika postaviti Jevgeniju Murajevu, proruskog političara iz Harkiva, otišao sam razgovarati s Murajevim, koji je neka vrsta kluna. Naravno da mi je rekao da on nije proruski čovjek, ali moguće da su Rusi s njim razgovarali ili barem spominjali njegovu ime. Međutim je očito da je takav plan čista besmislica i da nikako nije mogao uspjeti tako što će jednostavno doći i postaviti svog čovjeka. Kako bi funkcionalira država, kako bi funkcionalira policija i sve ostale službe? Taj bi čovjek morao neprestano boraviti u bunkeru jer gdje god bi se pojavio, netko bi ga vjerljatno pokušao ubiti. To je bio plan toliko očito lud da je prirodno pobudio skepsu da je uopće stvaran. Ja sam eventualno očekivao vojnu akciju u Donbasu i zato me je iznenadio način početka invazije s rakетama koje su padale širom Ukrajine i ruskim trupama koje su se brzo našle na pedeset kilometar od

Katedrala posvećena ruskoj vojski, s mozaicima bitaka, podignuta je 2019. Nešto nevjerojatno...

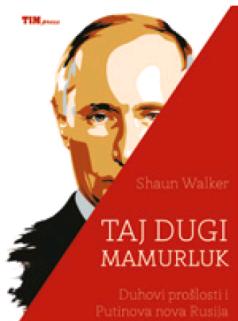
46 Večernji list, subota, 3

▶ ▶ INTERVIJU SHAUN WALKER

Kijeva. Tko god je nedavno boravio u Ukrajini moralo mu je biti jasno da takav plan nikako ne može proći glatko i nevjerljivo mi je da je u tom pogledu Putin očito dobivao potpuno pogrešne informacije i procjene.

Medu vašim nedavnim reportażama iz Ukraine bila je i ona iz mesta iz kojih su se Rusi povukli uz plijaku, odnoseći sa sobom televizore, frizerere i ostale stvari, uz teroriziranje i ubijanje stanovnika. Što vam to govori o stanju morala njihovih trupa i uopće kako to tumačite?

To su odnrene stvari, ali vijesti o takvim dogadjajima stizale su do nas i prije Buče i ostalih mjeseta i činile su se kao uobičajene glasine koje se šire u ratovima. I meni su se činile pretjeranima, možda na temelju izdvojenih slučajeva nediscipliniranog ponašanja nekih vojnika. Kada sam dobio priliku doći u mesta iz kojih su se ruske trupe povukle, uvjero sam se da to nije bilo pretjerivanje. Na mnogim mjestima koje sam posjetio iz razgovora s ljudima zaključio sam da se u većini mesta ruska

'Taj dugi mamurluk', knjiga Shauna Walkera

vojska prema lokalnom stanovništvu ponašala, možda bi bilo pretjerano reći prijateljski, ali svakako pristojno i s uvažavanjem. Ako bi i provallili u nečiju kuću, ispričali bi se i objasnili to ratnim okolnostima i nužnošću. Ali, kad su počeli protunapadi ukrajinskih snaga na njihove položaje, očito zahvaljujući i dojavama tamoznjih stanovnika, Rusi su se razljutili, počeli pretraživati kuće, oduzimati telefone. Postali su nasilni i izrazito neprijateljski raspoloženi. Nije povsud bilo kao u Buči, ali gdje god sam bio, bilo je i egzekucija. Prema mojoj prosudbi, sve se to počelo dogadati u tremucima kada su ruske trupe na terenu postale svjesne da tu nije riječ o akciji oslobođenja jadnih ljudi od nacista, kako im je bilo rečeno, i da su ti ljudi koje su došli osloboditi nezahvalni i da ih uopće tamo ne žele. Takoder, mnogi su mi rekli, a to su anegdotični podaci na temelju kojih ne treba brzati s općim zaključcima, da su prema njima mnogo nasilniji i grublji bili vojnici koji etnički nisu Rusi, nego pripadnici drugih neslavenskih naroda poput Čečena, Oseta ili Burjaka iz središnje Azije. Jedan od ključeva za razumijevanje takvog ponašanja, osobito u slučaju Čečena, takoder može biti njihova vlastita neraščićena prošlost s Rusima, odnosno Sovjetima.

Kakva su vaša predviđanja kad je riječ o razvoju situacije i čega se u svemu osobito bojite?

Još prije tri-četiri tjedna bio sam sklon vjerovanju u mogućnost okončavanja rata pregovorima, ali nakon Buče i svih ostalih zločina za takvo što među Ukrajincima više ne postoji ni najmanje volje. A osobito me brine što je sve u stanju učiniti Putin bude li potpuno stjeran u kut bez ikakve mogućnosti da izade iz svega s kakvom-takvom pobjedom. •